

(НИН, 04.06.2009)

Српски политичари, нарочито они који би да „мењају Србију” не би ли је што пре одвели у Европу, морали би редовно да читају европску штампу. Из ње би најбрже сазнали да су методе којим се служе у „европеизацији” Србије често потпуно супротне савременом поимању Европе као модерне заједнице либералних и демократских држава. Нарочиту корист од читања западних новина имала би Либерално-демократска партија, на речима ваљда најпрозападнија српска странка, чији су се посланици у Скупштини Србије пре десетак дана похвалили да су приликом формирања власти у Београду од владајуће коалиције тражили главу првог човека јавног медијског сервиса Србије, Александра Тијанића. (На питање Вечерњих новости да открије када је и с ким преговарано око смене Тијанића, посланик Зоран Остојић је кратко рекао: ЛДП није у Влади Србије. Да јесте, Тијанић не би био директор медија у коме има државног капитала.)

Иронијом случаја, негде у то време четрдесет осам водећих европских новинара и уредника потписивало је у Хамбургу Европску повељу о слободи штампе (види www.pressfreedom.eu са текстом повеље и списком потписника, међу којим се налази и аутор овог текста, као и заменик главног и одговорног уредника НИН-а Батић Бачевић). Повеља се у десет кратких чланова бави управо односом медија и власти, а њен други члан је изричит у ставу да новинарство мора бити „слободно од прогона, притиска и политичког или регулаторног мешања власти”. Европски новинари су две године у Европској комисији договарали неопходност постојања оваквог документа: на крају су сами узели ствар у своје руке, не чекајући да европски бирократе усагласе минимум заједничких принципа, а идуће ће седмице овај документ и званично уручити Комисији у Бриселу. Идеја је да Повеља обавезује владе свих европских земаља, укључујући и оне које нису чланице ЕУ, а приврженост начелима слободе штампе обезбедила би се тако што би пристанак на Повељу постао услов свим земљама које воде преговоре о придруживању Европској унији.

Шта то у стварном животу значи? Могућност оваквог сценарија: да Србија ухапси Ратка Младића и Горана Хаџића, да преда целокупни државни архив Хашком тужилаштву, да престане да издаје пасоше Албанцима са Косова, да не оспорава чланство Косова у

међународним установама, да очува висок ниво евроентузијазма грађанства... а да јој холандски, или неки други чиновници ипак једног дана успешно приговоре да није привржена европским вредностима јер дозвољава политичку трговину персоналним сменама у водећим српским медијима.

Трговина главама уредника и директора медијских кућа могла би тако да преседне Србији на вратима Европе. То не разуме некадашњи новинар Студија Б Зоран Остојић, али изгледа схвата председник његове странке, који се чешће од других политичара у Србији позива на своју амбицију да „уводи европске вредности у Србију”. Суочен са информацијом да ће се о случају који је креирао његов посланик расправљати овог месеца на конгресу Европске радиодифузне агенције у Копенхагену, Чедомир Јовановић је рекао да „ЛДП није хтео да уценама смени директора РТС-а”.

Може ЛДП да тражи шта хоће, али прави проблем није у томе што се једна опозициона странка не обазире на законе и европске стандарде у медијској сфери. Србији у Бриселу неће шкодити однос опозиције према медијима, већ државе и власти. А власт је још у изборној ноћи раздраганим бирачима обећала да ће да „реформише” медије, и зато није чудо да се Зоран Остојић у Скупштини на овај начин обраћа посланицима ДС-а: „Сетите се летос када смо се договарали да вас подржимо за европске законе... Да ли смо тада причали о Тијанићу? Да ли сте нам обећали? Јесте”.

Овакво схватање слободе медија није само наопако, него једног дана може постати и опасно по амбиције Србије да уђе у Европску унију. Једног дана, када будемо даље одмакли са интеграцијама, и када за потврду европских вредности више не буде довољно да је власт спремна да хапси и изручује оптужене ратне злочинце.

То не значи да Србија није веома налик другим европским државама. Немачки новинари немају проблем са притисцима власти на медије, али су били веома мотивисани да донесу Европску повељу о слободи штампе јер је у овој земљи од прошлог децембра на снази пропис који дозвољава полицији да упада у персоналне компјутере новинара, лекара и адвоката, под условом да се судија сложи да је то потребно како би се земља заштитила од терористичких напада (изузетак су адвокати одбране, посланици и свештеници). Повеља захтева апсолутну неприкосновеност новинарских извора и осуђује сваку повреду новинарских комуникација с циљем да се идентификују извори информација. Другим речима, немачки новинари се надају да ће Европску повељу једног дана моћи да користе и против својих власти. Неке од мера које је Бундестаг усвојио представљају атак на личне слободе и тек их чека провера законитости у Уставном суду, који је до сада штитио индивидуалне слободе и терао власти да мењају прописе.

Ако ћемо поштено, има у Европској унији и земаља које са слободом медија у последње време имају више проблема од Србије. Тако је Италија (чији премијер Силвио Берлускони, најпопуларнији италијански лидер од пада фашистичког диктатора Бенита Мусолинија, контролише практично све телевизије у овој земљи), склизнула у категорију „делимично слободних” земаља света (међу којим се већ налазе Бугарска, Хрватска, Црна Гора, Србија и Албанија) кад је слобода штампе по мери Фридом хауса у питању. Како сада ствари стоје, Италија има среће што је већ чланица ЕУ и не мора о европским стандардима да брине као Србија. Обе земље имају веома популарне лидере, у обема је опозиција у расулу а врхови власти на сличан начин критикују стање у парламенту и правосуђу. Берлускони жели уставним променама да драстично смањи број посланика у италијанском парламенту, који је недавно у говору пред крупним послодавцима назвао „бескорисном” установом која га спречава да управља земљом.

Са Великом Британијом Србија пак дели парламентарну кризу. Само што су медији у Вестминстеру одиграли сасвим другачију улогу него код нас. Дејли телеграф није ни покушао да демантује да је платио информације о томе како су посланици правдали скандалозне трошкове којим су теретили парламентарну касу, а спикер Доњег дома покушао је да у старту скандал сузбије повиком на доносиоца поруке, односно на етички мањкаву штампу, а затим и на посланике који су подржали објављивање тако добијених података. Мајкл Мартин је потпуно погрешно протумачио расположење британских грађана, и био је принуђен да поднесе оставку иако сам није био крив ни за злоупотребу ни за кршење прописа. Јавно мњење није марило како су новинари дошли до информација: огорчење грађана окренуло се против посланика који су изнајмљивали порно филмове и отклањали влагу по дворцима на рачун пореских обвезника, а не против начина прикупљања података (озбиљни медији у Енглеској по правилу не плаћају своје изворе). Исход: смена парламентарног спикера, први пут од 1695. године, када је, иронијом судбине, укинута и право парламента да цензурише штампу.

Првобитна реакција Мајкла Мартина помало подсећа на начин на који је Нада Колунџија, шефица посланичке групе „За европску Србију” у Скупштини Србије, дочекала обелодањивање видео-снимка на коме се видело да у сали нема кворума за време гласања, односно да кворум дају посланичке картице, али не и посланици. Колунџија је опозиционом посланику Милошу Алигрудичу који је све ово снимео поручила да се „кандидује у циркусу”, да је „лош посланик, непријатељски расположен”, „лош сниматељ” и „још гори режисер”, произвођач „политичке пакости на нивоу бестидне тврдње” итд... Председница Скупштине Славица Ђукић-Дејановић сматрала је да треба анализирати, не видео-снимак, већ „ехо” снимка у јавности, а потом је владајућа коалиција изашла са оценом да је снимак заправо покушај ДСС-а да спречи европске интеграције Србије.

Поред спикеровог, парламентарни скандал у Великој Британији скинуо је политичке скалпове десетинама лабуристичких министара, као и посланика водећих странака (Тајмс шаљиво каже да има више тела него у романима Агате Кристи). Сви се посипају пепелом не би ли помогли барем својим странкама, када себи више не могу. Закон им не може ништа: оно што су учинили било је неморално и похлепно, али није било незаконито (за то су се сами побринули).

А ево како се то ради у Србији: српска министарка правде Снежана Маловић је као члан Републичке изборне комисије примила надокнаду од два милиона динара и затим је, после избијања скандала, на захтев Демократске странке, вратила. „Не осећам политичку одговорност јер сам сваки динар крваво зарадила”, рекла је у фебруару министарка којој је тада остало и место координатора националне стратегије за борбу против злоупотреба и корупције.

Највећи контраст постоји, ипак, кад је реч о улози штампе у истраживању околности под којим су у Србији и у Великој Британији страдала двојица демонстраната. У Лондону је 1. априла ове године на протесту против лидера групе 20 најразвијенијих земаља од полицијских батина страдао продавац новина Иан Томлинсон. Полиција је тврдила да је умро од инфаркта, али је редакција Гардијана дошла до видео-снимка на ком се видело како полицајци туку Томлинсона. Све водеће ТВ станице приказале су снимак које су добиле од Гардијана. Независне истраге су ускоро показале да је лондонска полиција лагала и да је Томлинсон умро од опоследица унутрашњег крварења. У току је поступак против полицајца, који је одмах идентификован.

У Србији је прошлог лета на демонстрацијама против изручења Радована Караџића Хагу страдао члан Српске радикалне странке Ранко Панић. Лекари су утврдили сличан узрок смрти као и у случају Иана Томлинсона, али независних истрага није било а министар полиције Ивица Дачић је у интервјуу Политици 30. априла ове године изјавио да је у случају Панића „теже утврдити шта се тачно догодило зато што не постоје сведоци који би могли да наведу ко је нанео повреде од којих је после 15-20 дана дошло до смртних последица. Истрага се по налогу тужилаштва води у министарству”.

Неке домаће телевизијске станице преносиле су радикалски протест уживо: нико не зна да ли је Панићево повређивање забележила нека од њих, али су многи гледаоци једне приватне ТВ станице у Београду те ноћи имали прилику да виде кадрове у којима полиција туче демонстранте који су покушали да прођу Македонском улицом, вероватно у правцу Радио-телевизије Србије која је те ноћи за демонстранте била забрањена. Чуло се како неко изговара команду, и камера се нагло окренула у супротном правцу. Није

Неевропски пут у Европу

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 04 јун 2009 16:47

познато да је обављена независна анализа снимака протеста, било полицијских или новинарских, али је зато неколико дана уочи протеста полиција јавно најављивала да ће помно снимати протесте и њихове учеснике.